

БІБЛІОТЕКА
ЧАСОПІСА

маладосць

1

МІКОЛА АНТАНОЎСКІ
СВЯТАЯННІК

АНТАНОЎСКІ Мікола нарадзіўся ў 1952 годзе ў вёсцы Сташаны Пінскага раёна. Служыў у арміі, закончыў факультэт журналістыкі Белдзяржуніверсітэта. Працаваў у ганцавіцкай і браслаўскай раённых газетах, цяпер — рэдактар пружанскай газеты «Раённыя будні». Вершы друкаваліся ў часопісах «Полымя» і «Маладосць», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», у альманаху «Дзень паэзіі» і рэспубліканскіх газетах.

Лірычны герой вершаў Міколы Антанюскага — чалавек з абвостраным пачуццём трывогі за лес свайго краю, неабыхавы да імклівых падзей часу. Многія старонкі кнігі прысвечаны прыгажосці роднай зямлі, светламу чалавечаму пачуццю — каханню.

За лесам палавее жыта,
За жытам — зноў шумяць лясы.
Бяды багата перажыта,
Не раз гарэлі каласы.

Ды мы упарта жыта сеем
І садзім хвойкі і дубкі.
На лес свой скардзіцца не умеем,
Надзея — на цяпло рукі.

І як нас ні церла доля,
Каб адракліся ад выскоў,—
Змахнеш слязу на родным полі
І у жыццё паверыш зноў.

ЖЫЦЦЕВАЯ БАЛАДА

Калі вайна круціла жорны
І на палескае сяло
Лёг цень, нібы асмалак, чорны,—
Мяне тады шчэ не было.

Калі загінуў дзед без вестак
І дзядзька галаву злажыў
На вышыні чужой пад Брэстам,—
Я і тады яшчэ не жыў.

Ды вось у курныя зямлянкі,
Пад стрэхі збедаваных хат
Прыйшло яно зялёным ранкам,
Святое свята з усіх свят.

І слёзы радасці салдатак,
І слёзы сплуканых удоў,
І галашэнне — стогны матак
(Крый божа перажыць сыноў!),
Як кроў надзеі і пакуты,
Як сіла гневу і цяпла,
Як немач болю і атруты,
Як гордасць праўды і святла,

Гаюча, ўзбуджана, збалела
Ўліліся ў спляценне жыл —
І я з'явіўся на свет белы,
Каб доўга-доўга жыць і жыць.
Я абавязан быў з'явіцца,
Каб нарабіцца:
Наарацца,
Набудавацца,
Накасіцца,
Нацалавацца, накахацца,
Нацешыцца, нагаравацца
За тых, хто, кулямі абраны,
Упаў у пыл, гарачы снег
І хто, з франтоў прынёсшы раны,
Араць не выйшаў па вясне,
Хто пад гармонік — жалю зброю
Збіраў у шапку медзякі
І хто залічаны вайною
Быў у бязногія палкі...

Зямля мая! Мне дай іх сілы,
Малю: не дай мне забыцца,

Што безыменныя магілы
Таксама ёсць працяг жыцця,
Не дай дачасна мне стаміцца,
Не пашкадуй добра, любві...

...На свет пашчасціла з'явіцца —
Жыві, жыві, жыві!..

КАСІНЕРАМ КАЛІНОЎСКАГА

*Пры адкрыцці помніка паўстанцам 1863 г.
у Ружанскай пушчы*

Помніць
Край сасновы, верасовы,
Як з «Мужыцкай праўдаю»
На прызбах
Дзецюкі і хлопцы Кастусёвы
Зрэбнаю свабодай
Трызнілі.

А пасля,
Абняўшы сохі з жалем,
Косы — з-пад застрэшкаў
І — наўсторч...
Касінераў без труны хавалі,—
Палажыўшы пад галовы корч.
Ды не гэта страшыла іх душы,
Горш за смерць —
Пазбавіцца надзей:

Будуць маскалі,
Паны, чынушы
Дзерці і далей
Сем шкур з людзей.
Хай палеглі тут,
У вольнай пушчы,
Зіпуны і світкі
На зары,—
Мой народ, я веру,
Неўміручы,
Бо нашчадкам
Волю падарыў.

У БРЭСЦКАЙ КРЭПАСЦІ

«Ці гэта сон, ці гэта мроі?»—
Змахнуў з вачэй ён пыл руды.
Зачараваны цішынёю,
На паўдарозе да вады
Спыніўся:
«Сорак год ці болей
Паўзу, знямоглы, за глытком?»
Услухаўся: над бітвы полем
Аж захлынаецца спакой.

Забілася трывожней сэрца:
Не чутна посвісту свінцу...
Цяпер не страшна і памерці
Было апошняму байцу.

САД

Я помню сад той за парканам.
У дні вайны ён ацалеў
Адзін.
Адзін на ўсе Сташаны.
Той сад быў раем у сяле.

8

Ад папяровак, слуцкіх бэраў
Які дзівосны віўся пах!
Але сабака зубы шчэрыў,
Брахаў на хлопцаў па начах.

Сцярог ён дрэвы быццам д'ябал
І днём, і ў лівень, і ў сухмень,
Мачыўся на спакусны яблык,
Гырчэў на ўласны нават цень...

Гады шугнулі пышным кветам —
Сабака здох, той сад памёр.
Антонам, бэраю ранетам
Багаты ў вёсцы кожны двор.

Як да людзей, я ў сад прыходжу,
І кожны раз — бы ўпершыню.
І ён, задумны і прыгожы,
Са мной святкуе чысціню.

СВЯТА ЗОЛАТА САЛОМЫ

Свята золата саломы, ёсць такое і было,
Калі ў жылах млее стома,
Як падбітае крыло.

Набракае пылам, гулам
І звініць гарачыня.
Узмакрэлая кашуля —
Святу гэтаму радня.

І радня сасмягласць вуснаў,
І трывога, як асцё.
І жыве ў нас непарушна
Новых лёсаў адкрыццё.

Бласлаўляю жменю зерня,
Як пры першасным сяйве.
Знаю цвёрда, без сумнення:
Жыта нас перажыве.

МАНАЛОГ РЭСТАЎРАТАРА

Не дзеля моды, не дзеля славы
Пакайцеся ў цяжкіх грахах...
Сівых стагоддзяў пыл гаркавы
Салодка з вас ці хто ўдыхаў?

А як жа, кажаце, каўталі,
Калі крышылі цэрквы і мury,—
Мы супраць бога паўставалі,
Супроць папоўскай рознае мury.

Ламамі крэпкія цагліны
 Вылушчвалі са сценаў на сляпы
 І на хлявы худой скаціне
 З бяспамяцтвам і розумам сляпым.

Ўвялі сабе да густу права:
 «А што нам шылда — вартаўнік нямы?
 Яе ж павесіла дзяржава!..»
 Нібы дзяржава — гэта і не мы.

І зноў з бяспамяцтвам вар'ятаў
 Стары палац — пад газу, солі спрат...
 Растала соль — пад суд за страту,
 Упала столь — ніхто не вінават.

Бяспамяцтва мазгі высушвае,
 Бяспамяцтва — дэбілы і хмыры...
 Мы рэстаўруем не адны мury —
 Мы рэстаўруем вашы душы!

ПТУШКІ ЧАРНОБЫЛЬСКОЙ ЗОНЫ

Дождж-абліваха гнёзды намачыў
 Яшчэ пустыя, ды жылыя.
 А птушкі прылятаюць уначы
 Ці толькі ў золкі веснавыя?

Хмурыны ў небе спеюць без мяжы,
 Прыйшлі яны і ў запаведнік.
 А птушкам усё роўна, дзе пражыць,
 Ці ў кожнай клён ёсць запаветны?

Ах, абліваха, юны неспадзеў!
 З табою дзень сягоння дужы.
 А птушкі паміраюць у гняздзе
 Ці з неба падаюць іх душы?

* * *

Лясы Радзімаю апеты:
 Спрадвек, дзе людзі — там лясы.
 Іх галасы — спакой планеты
 І продкаў нашых галасы.

Шчаслівы дзень люляюць кроны,
 Нібы дзіця, шчаслівы дзень.
 Надзей народжаны мільёны,
 Святых і сонечных надзей.

У соснаў медзь на сонцы грае,
 Бы ў помнікаў, у соснаў медзь.
 Звінец вятрам ў пушчанскім краі
 І капяжам з галін звінец!

Зямля лясоў! Прымі паклоны
 Тваіх дзяцей, мая зямля.
 Здаля світальна свецяць кроны
 І вабяць да сябе здаля...

ПЯСЧАНКА

Крывіцкая вёска Пясчанка —
 Пясчынка маёй Беларусі.
 Матуляй была партызанскай,
 Смяялася, плакала ў скрусе.

На хлебе сіročым з гарчынкай
 Дзяцей гадала для шчасця,
 Вучыла глядзець на скарынку,
 Нібы на святое прычасце.

А як выпраўляла ў свет цесны
 Сыноў з-пад застрэшкаў вясковых,
 То клала у торбы ім песні
 Замест дарагое абновы.

Абновы набудуць... А песні?
 А песні хай будзяць спаміны
 Пра роднае поле прадвеснем,
 І рэчку, і горкі асіннік,
 Зазімак рабіны ў каралях
 З рассохлаю лодкай на выдме...

У сэрца пясчынкі запала —
 Вятрам ураганным не выдзьмуць.

Есць стомленасць душы. Р. Барадулін
 Стамілася душа... А мо падман?
 Няўжо ўжо мала ранкаў чыстых,
 Як споведзі зямлі ўрачыстай,
 Каб загаіць душы маёй паран?

Няўжо ўжо мала зораў расяных
 У перастылым небе з поўняй,
 Каб іх святлом сябе напоўніць
 І стацца юным продкам з даўніны?

Няўжо ўсе звады, зайздрасць і праклён
Мне выпіць трэба, як атруту,
Каб нехта цешыўся з пакутаў
І косткі кідаў зграі чорных дзён?

Няўжо мае паплечнікі, сябры
Ва ўгоду сытасці, хімеры,
Памінкі справіўшы па веры,
Гатовы сэрцы ўласныя скарыць?

О не! Нам не стамляцца шчыра жыць,
Як руні вечнай напрудвесні,
Маю пачуйце, людзі, песню,
Што пераможна выдыхну з душы.

Без прыхарош ідзе, без грыму
Палессе даўняе маё —
Бабулька, горбячы кіёк,
Дзядок знямоглым пілігрымам...

Яны не знаюць, чым живу я
І на якой узрос бядзе,
Але заўсёды «добры дзень»
Я са старэчых вуснаў чую.

Прызнанняў лішніх мне не трэба,
Каб адказаць, чаго жылі,—
Няслі «дзень добры» па зямлі
І, быццам сонца, бохан хлеба.

Зацягнуты раскай крыніцы
Багата і дзён, і начэй.
Шумяць маіх год навальніцы,
І зрок прытупіўся вачэй.

Падсочаны бор знемагае,
Дзе дрэвы ляснік сцеражэ.
Мне ціша між хвой дарагая,
А хвоі ў цішы — даражэй.

За вёскай жытнёвыя хвалі
Калышуць цянёк аблачын.
У сэрца ўвабраць бы ўсе далі,
І можна тады на спачын.

Напоўніцца спеліва сокам,
І плод разумення ўпадзе:
Няўжо можна жыць без вытокаў,
Без простых і мудрых людзей?

Прыйду і ачышчу крыніцу —
Вадою чало апячэ.
Шуміце, мае навальніцы,
Сплывай, павалока, з вачэй!

ПАДЗЕННЕ

Свет тройчы перакуліцца ў вачах,
Балюча, звонка хруснуць косці
І ты гатоў у дзікай злосці
Усё крышыць з гарачага пляча.

Скапычана зялёная трава,
Нібы на Куліковым полі.
Шчасліва ржуць удалеч коні,
Імчаць далей ад плуга і хлява.

Але не чуеш і не бачыш ты,
Як над табою сонцам белым
Схіліўся верны конь спацелы
Як прывід дабраты і праваты.

* * *

Найпершай дзічка зацвіла
На веснавым пагосце —
І столькі майскага святла,
І столькі прыгажосці!

А вось і ранняя пчала
Гудзе ў суквеццях госцяй —
І столькі майскага цяпла,
І столькі весялосці!

Стаю на ўскраіне сяла,
І ў горле запаршыла штосьці,
Хоць столькі майскага цяпла,
Хоць столькі прыгажосці...

Сягоння дзічка зацвіла
На веснавым пагосце.

Адспявалі ўлетку косы —
І атаве не цвісці?
Паблудзіў па свеце досыць,
А ці шчасце меў знайсці?

І над борам, і над полем,
І на сэрцы — ясны дзень,
І адхланнем — рэшта болю
І няспраўджаных надзей.

На вачах світаюць слёзы —
Блаславён будзь гэты мігі
Вылятаем з цёплых гнёздаў,
Каб вяртацца зноў да іх.

БЕРАГ

Часоў глыбокая паводка,
Плыву — і па вадзе кругі.
Майго жыцця хіткая лодка
Шукае долі берагі.

Дзе бераг крыўды, а дзе шчасця?
Вясло стамілася ў руках,
Ды распачы ў мяне не ўкрасці
Надзеі бераг адшукаць,
Які прывеціць і сагрэе,
З крыніцы дасць глыток тугі,
І, быццам бацька падабрэлы,
Даруе ўсе мае грахі,

І скажа жыць з вачмі дзіцяці,
 Каб бачыць зоры і ў імгле...
 А дзядзеца яго страціць —
 Ён слёзы светлыя пралье.

САБЕ

Пакуль пывуць аблокi
 У сіняй вышыні,
 Пра вырай свой далёкі
 Ты думкі прагані.

Пакуль ірдзецца гронцы
 Рабінавай красе,
 Маліся моўчкі сонцу
 І лёсу пакрысе.

Пакуль цвіце жанчына
 І ёсць пяхчота слоў,
 Не знай, душа, спачыну
 Дарыць цяпло, любоў.

Пакуль бруяць вытокі,
 Не сохнуць карані —
 Плысці маім аблокам
 У сіняй вышыні.

Хварэю полымем калін.
 На скразняку сярод хмызоў
 Гараць яны — краса зямлі
 Да першых лютых маразоў.

Бінтуюць жар красы снягі,
Снягі — не лекі для душы:
Даволі ягадкі тугі,
Каб задыхнуцца у цішы.

У восені парады папрашу...
Высока ў небе птушкі лямантуюць,
Нібы пакінулі ў гаях душу,
А не лістоту толькі залатую.

На стомленасць прыроды не зважай,
Павер у святасць дрэў і сонца.
Як горка знаць, што існуе мяжа,
Хоць гэты свет, сцвярджалі нам, бясконцы.

Хавае птушак ад вачэй абсяг,
І рэчка ўспененая зносіць кладкі.
Ах, як прыемна знаць, што ёсць працяг
І ўсё паўторыцца спачатку.

Не гавары пустых і пышных фраз,
Лепш памаўчым між дрэваў памяркоўна.
І птушкі ў небе нам дадуць адказ,
Хоць нам не зразумець яго ўсё роўна...

Давай прысядзем ціха да агню,
Для нас ён, жэўжык, сёння бог.
І ты пачуеш, пэўна, ўпершыню
Прызнанне, што табе збярог.

Мы кінем у агонь ламачча дзён,
 Каб высвеціўся з небыцця
 І стаў у лёсе прыцемкам відзён
 Пасаг гадоў і сэнс жыцця.

Хай скача вольны жэўжык весялей,
 Гуляе з іскрамі вятрэц.
 Вядома, целу ад агню цяплей,
 А вось душу цяжэй сагрэць.

МОЙ БОР

Добры дзень табе, мой бор стазвонны,
 Векавы і юны прыгажун!
 Я прыходжу пад сівыя кроны,
 Каб раскрыць перад табой душу.

Я прыходжу чысціні напіцця,
 Навучыцца ў сосен дабраце...
 Быццам лёгка-светлая ігліца,
 Дабрата ў душы маёй расце.

БАЦЬКУ

На камень пакаты, пляскаты
 З тваіх навярэджаных рук
 Ні разу не ўпалі зярняты —
 Дакладны, умелы быў рух.

Са студні вада, бы з крыніцы:
 Пахваляць дарослы, дзятва.
 Век зорам у студні свяціцца —
 Ты вечна над ёй шчыраваў.

Мінаюць шчаслівыя вёсны,
У небе — салютаў агні.
І помніць Радзіма: ў час грозны
Мой бацька яе заслانیў.

Заўсёды радзіцца зярнятам,
Ніколі не ўспыхнуць вайне!
Аратым, паэтам, салдатам
Ягоны працяг ува мне.

* * *

Калі можаш, мяне перайнач,
Дарагое і роднае поле,
Мой знявераны голас і плач
Адпусці разам з ветрам на волю.

Дай мне сілы ў сябе зазірнуць
І без страху прыняць праўду гэту:
Пешчу ў сэрцы ману, а віну
Палахліва прыпісваю свету.

Мне сустрэча, як ростань з табой,
Дарагое і роднае поле...
Я хацеў асвятціцца журбой,
Атрымалася — выкленчыў долю.

ДАЧЦЭ ЮЛІ

Пад яблыняй спіць немаўля,
Гуляюць у лістоце промні.
Яшчэ не ведае зямля,
Ці гэты міг яна запомніць.

Пад яблыняй спіць немаўля,
Ранеткаю пашчотны тварык.
Яшчэ не выспеў яблык зла
І абыходзяць бокам хмары.

Пад яблыняй спіць немаўля —
Працяг, пачатак чалавека.
Пад сонцам зорка ўзышла
На сто гадоў або навекі?
Пад яблыняй спіць немаўля...

Гуляюць у лістоце промні,
І добра ведае зямля,
Што гэты міг яна запомніць.

ПЕРШЫ СНЕГ

Ахалонуты ранак прачысты...
Першы снег, што ты робіш са мной?
Гэта — боль у грудзях ці святлістасць
Можа, гэта — жаданы спакой?

Нетаропка праз вёску я крочу,
Пабяліў яе снег, астудзіў.
І глядзяць хат сірочыя вочы,
І адчай у паглядзе, і здзіў.

Адчуваю сябе вінаватым
За астылыя душы хацін.
Выракаемся, людзі, мы хатаў,
Як паношаных шапак, хусцін.

Ах, як ярка рабіна ірдзее!
 Бы прырода спраўляе імшу.
 Белы снег лёг на свет, на надзеі.
 Не дай бог, каб ён лёг на душу...

НА СМЕРЦЬ БАЦЬКІ

І вось мінуў той страшны дзень.
 Раскрыла шафачку матуля: —
 Вазьмі, сыноч, сабе кашулі,
 Ён іх ні разу не надзеў...

ТРЫ БЯРОЗЫ

Тры бярозы за сямом —
 Як тры лёсы скрушных самых,
 А пабачу — і цяпло,
 Як фанатыку ля храма.

Тры бярозы за сямом
 Даражэй за лес, за пушчу...
 Калі-небудзь мы памром,
 Толькі ці адпусцяць
 Тры бярозы за сямом?..

Свеціць над тваім парогам
 Майго лёсу веташок.
 Не судзі за тое строга,
 Што ў жыццё тваё ўвайшоў.
 Не судзі мяне за тое,

Што пад зоркай дабраты
У вяселле залатое

Веру я і верыш ты.
Не судзі занадта строга,
Спадзявацца ўсё ж дазволь,
Што і мне ёсць, дзякуй богу,
З кім дзяліць і лёс і боль.

Успыхне раптам і патухне
Надзея на цяпло вачэй.
Працокаюць імкліва туфлі
І чырвань шчокі апячэ.

Насуперак ці воляй лёсу
Паселіцца ў душы адчай?
Я ведаю: ён безгалоса
Умее плакаць і крычаць.

А то яшчэ кідаць ганебна
Абразы-камяні ў спіну.
Каб смелым быць пад гэтым небам,
Замала праклінаць ману.

Да дна піць горкі пачастунак —
Што можа быць яшчэ лягчэй?
Прыходзіць зноў, як паратунак,
Надзея на цяпло вачэй.

І на дол, на пажухлыя травы
Ляжа першая споведзь зімы...
Толькі ты заставайся ласкавай,
Як тады, калі стрэліся мы.

І журба неадчэпнай назолай
Ссушыць раптам вакол мурагі...
Толькі ты заставайся вясёлай,
Як пад студзеньскім сонцам снягі.

І гусям за азяблым туманам
Памахае ў адчаі вятрак...
Толькі ты заставайся чаканай,
Як на ўсходзе замгнёным зара.

І настане часіна спакою,
Забывання аплаканых страт...
Толькі ты заставайся сабою
Ў лістапад, снегапад, кветапад...

* * *

Зялёныя прысады,
Залётны салавей...
І рады ці не рады —
Глядзі, брат, весялей.

Валошкі, патаптаныя
Нагамі лашака,
Прыгорне апантаная
Дзявочая рука.

І хопіць ласкі, пэўна,
І кветкам, і табе.

На сэрцы будзе спеўна
І светла у журбе.

І радасць, як нявольніцу,
У сэрцы не ўтрымаць:
Няхай дзяўчо спатоліцца
Уменнем чараваць.

ПРЫЗНАННЕ Ў ЗДРАДЗЕ

Суквецці пачуццяў на вагі
Сумлення свайго пакладзі.
Хоць раз набярыся адвагі
І сам на калені ўпадзі.

Не звесці вачэй да світаньня,
Не пыху распнуць на крыжы,
Каб слёзы усёдаравання
Абмылі душу ад іржы.

На непазбежна вечнае мяжы
Адчайнасці і светлай ночы
Паверылі у музыку душы
Сляпыя рукі, вусны, вочы.

Пяшчот не шкадавалі да зары,
Нібы перад апошняй згубай.
Цябе ў сабе, сябе ў табе адкрыў
І не назваў каханкай-любай.

Што аддала, назад цяпер вазьмі
Маіх надзей пустыя соты.
І я заплачу воч тваіх слязьмі
Ад сябе самога ўпотаі.

Веру ў дзіўнае імгненне:
Светлай раніцай зара
Моўчкі стане на калені
Ля патухлага кастра.

Не астыў яшчэ ў ім прысак,
Хоць ляжыць налёт расы.
З непаўторных тваіх рысак
Вытку я ўзор красы.

Хай ніхто не зразумее —
Столькі гэткае бяды,—
Толькі ён мяне сагрэе
На астатнія гады.

Кружаць, кружаць бусляняты —
Крылы прагнуць вышыні...
Засталіся ззаду хаты —
Падміргнула: «Дагані!»

І па травах пераспелых,
Сенажаццю напразткі,
Быццам ластаўка, ляцела
Днём спякотным да ракі.

Бусляняты па-над намі
Набіраюць вышыню...
Пацалунак — як цунамі.
Пэўна ж знала: даганю.

ТЫ, Я І ЛУГ

Падавіўся коласам салоўка,
А яму б спяваць яшчэ, спяваць...
Згоркла травам вянуць ці салодка,
Плакаць дню ў лугах ці баляваць?

Ачмурэў ад сонейка і пахаў,
Луг гудзе, і звоніць, і пье...
Ахінаюць, быццам крылы птаха,
Стан твой рукі цёплыя мае.

Толькі выплыў, як дакор, адзіны
На ўсё неба воблак малады —
За якія гэткія правіны
Ты караш словам нематы?

Адкажы, пакуль не лёг пракосам
З лёгкім жалем малады наіў.
У вачах журлівых і раскосых
Ні папроку і ні цеплыні.

Згоркла травам вянуць — не салодка
Пэўна, ў лузе дню не баляваць...
Падавіўся коласам салоўка,
А яму б спяваць яшчэ, спяваць...

СВЯТАЯННІК

На расцяробах, на палянах,
На злосць дакучлівай слаце,
Людзьмі і зверам не таптаным,
Мой святаяннік зноў цвіце —
Як сонейка ў зялёных травах
На скрыжаванні ўсіх вятроў...

Ёсць на зямлі ў мяне дзяржава —
Надзея, вера і любоў —
У паплавах, у расцяробах,
Дзе святаяннік залаты —
Ад адрачэння засцярога,
Мой спадарожнік дабраты.

* * *

...І транзістар грае ціха-ціха,
Ліст кляновы рвецца ля пляча.
Жураўліным клінам на вачах
Восень выплыла з мелодый Грыга

Промні, як апошнюю лістоту,
Ловіць задуменная рука.
Свецяцца гладышкі на калках
Парыжэлага, як сонца, плота.

Сталасці, спакою ўсюды колер.
Я і сам, здаецца, пасталеў,
Быццам лістападу перапелі,
Быццам пераворанае поле...

ГРОМ НА ЗЯЛЕНЫ ЛЕС

Ударыў гром на лес зялёны,
Па вішняку прайшліся ліўні,
Як грэбнем, расчасалі клёны
І свет зрабілі дзіўным-дзіўным.

29

Ударыў гром... Аціхла рэха,
Сцякае з лісця неба просінь.

І лепшае няма уцехі,
Якую першы гром прыносіць.

Ідзе світанак, прыкмячае
Выжарыны ў вясновым лесе.
О, як марудна, ды адчайна
Трава на іх з-пад гары лезе!

Вясна без грому — удавою,
Як без насення тое поле,
Што з непакрытай галавою
Быць шчодрым аграномка моліць.

Вясна і гром не размінуцца,
Як і зярняты з цёплай глебай.
І грэх насенню не прагнуцца
Пад урачыста-светлым небам.

МАМА

Быццам журавінка на балоце,
Што марозам саграе снягі,—
Мама.
...Зноў вясна, буяе лотаць —

Кветка спадзяванняў і тугі.

Велікодны вецер дым вярбовы
На хусціну ў кветкі атрасе.
Усміхнецца мама ўдаль вяснова
І руку да броваў паднясе.

Недзе там, за лёсу небакраем,
Згінуў вырай стомленых гадоў.

Вера у жыццё не памірае,
Як і зерне выспелых жытоў.

Паўз імшару на грудок панылы
Жураўліхай лёгка пабрыдзе
І рукой збалелай на магілу
Лотаць залатую пакладзе.

Скажа мама:
«Добра тут, на свеце,
Ты не бачыў, але ж, мусіць, чуў:
Гром скаціўся па зялёным веці,
Весяліўся дожджык, як хлапчук.

Вылюднелі ўвачавідкі травы,
Жоўчадзь запалоніла равок...»

Удыхне сасновы пах гаркавы,
Усчупрыніць крохкі верасок,
Памаўчыць, не ў сілах верад, стому
Казкаю жыццёвай заглушыць:
Скрушна — павяртаць адной дадому,
Горка — на зямлі журботнай жыць...

Пашкадуе ўпершыню сягоння:

Не яна глядзіць услед з груды,
Калі раптам з зайздрасці дагоніць
Позіркаў маўклівых чарада.

Не для іх — вясна, буяе лотаць —
Кветка спадзяванняў і тугі...
І ліецца сонца над самотай,
Над трывогай дарагіх магіл.

Не стала ў вёсцы гарманіста...
Ды столькі нам тае бяды!
Пяе і грае зноў транзістар,
Рок прапануюць гарады.

Забіць каму ёсць шумам вушы,
Дзічэе ў смутку цішыня.
Купляе брэйк сляпыя душы
І топіць іх, як кацянят.

Як выйсці з хваляў саладжавых
На плёс ігрушын і бяроз,
Што гарманістаў нараджалі,
Вучылі светлай песні слёз?

Спахопіцца адчай світаннем:
Памерла музыка надзей...
І над труною адпяванне
Само ў магілу упадзе.

ДЗЯДЫ

Дзяды калеснікамі лічаць сена,
І дабраты у іх — на каляснік.
На плечы стома мудрасці прысела
І насміхаецца з гадоў гайні.

Дзіўлюся я і сам сабе не веру:
Мой дзед вучыўся мудрасці не з кніг,
Валодаў ён, як я пяром, сякерай,
Вазіў ён поры года на кані

І плугам дзёрн цяжкі варочаў з шумам,
З сявенькай плыў, як журавель, вярсту
Пад ціхі спеў сваіх няхітрых думак,
А жаў — настой зямлі і дабрату.

Яловы цень, яловы пах,
І тонка цінькае сініца.
У ельніку стаіўся страх.
Няўжо сам страх і той баіцца?

РОСПАЧ І ВЕРА

Ногі збіў, і мазалі пякуць,
На замку у хату дзверы.
Роспач прымасцілася ў цяньку,
А на сонцы побач — вера.

Я прывёў іх з гарадскіх дарог
На зямлю да роднай хаты.

Доўга веў... Праз боль, імжу трывог
І душы спагаднай страты.

Веў, а сам хаваўся і ўцякаў,
Але распач даганяла,
І тады я веру зноў гукаў,
Каб мяне уратавала.

Мы пілі ваду з адных крыніц,
Стомленыя той дарогай,
Каб дайсці да гэтых аканіц
І прысесці ля парога...

Я дайшоў. Ды толькі вочы ў дол:
«Што рабіць цяпер мне з вамі?»
«Зачакаліся? Заходзьце ў дом!»
Як выратаванне — мама...

У парку восень раскашуе.
Ні з чым не параўнаць асенні шум.
Ен у мяне пранік, бушуе,
Высвечвае, вызвоньвае душу.

Як крылы матылёў, штосілы
Дрыжаць, трымцяць кляновыя лісты
Над ціхай брацкаю магілай,
Кладуцца, сумныя, на боль пліты.

Прад сталасцю нямая мова.
Асенні парк — чым не пачуццяў храм?
Стаю перад пачаткам новым
І радуся сонечным вятрам.

У жніўні дзень згасае спакваля.
Туман-табун скубе лугі,
Спакойна, вольна дыхае зямля
Там, дзе ўхадзіліся плугі.

Дух спельны з саду кружыць галаву,
Нібы ў дзіцячыя гады.
Куляюцца у мяккую траву,
Як сонцы, спелыя плады.

Ува ўсім спакой: на небе, на зямлі...
Сусвет — вялікая радня,
І так прыемна ныюць мазалі —
Набытак жнівеньскага дня.

НАДЗЕЯ

Да пары ліст звініць, да пары:
Адгарыць і сатлее.
У далонях асенняй зары
Наваколле святлее.

У далоні асенняй зары
Упадзе яблык чысты.
Як знаходку, яго падбярэ
І ствары урачыстасць.

Як знаходку сваю, падбярэ
Дзён былых спадзяванні.
Не спяшайся спаліць на кастры
І адчай, і расстанні.

Не спяшайся спаліць на кастры
Ерэтычку-падзею...
Да пары ліст гарыць, да пары,
Застаецца надзея.

Спрабуе засмяглае зерне
На зуб аграном малады.
Хай вецер хмарыны паверне
І вільгаць напоіць жыты!

Збалелася сэрца ў матулі,
За вокнамі плачуць кляны.
Хай прыйдуць і цёпла прытуляць
Матулю старую сыны!

Навостран тапор адмыслова —
І гай сцеражыся, і бор...
Саб'юцца ў каня хай падковы
І згубіцца з воза тапор!

На гэтай зямлі небязгрэшнай,
На гэтай суровай зямлі
Без слоў і пачуццяў ўсцешных,
Напэўна, мы б жыць не змаглі.

ПАЛЕСКІЯ ГРАМНІЦЫ

Стагамі елкі,
Елкамі — стагі.
Зялёны колер вочы коле.
Ласям па пахвіны кругом снягі.

Празрысты лес.
Стажное поле...
Далей — марозна вёсачка сапе.
Пад раніцу за ноч скалела —
Шчарбатая сякера лёд дзяўбе,
З паленам грэецца палена —
Пяе паленніца на ўсе лады.
Балюе снегірова войска.
Мароз цераз раку навёў масты,
Па іх зіма прастуе ў вёску.
Лютуе люты без знямог:

Грамніцы — толькі паўзіміцы.
Заносіць сіверам сянец парог, Не тхне
праталіны вадзіцай...

І ў гэтае крамянасці густой,
Нібы рабіна ў цёплым лесе,
Румянее зарэчнаю зарой
Грамнічнае Палессе.

Вясна, вясна... Над цёплым полем
І над святлом старых кляноў
Усплёскам радасці і волі
Шалеюць жаўранкі ізноў.

Званчэе дзень, як срэбра россып,
І дыхае ля ног ралля.
Ідзеш, расхрыстаны і босы,
Пад лёгка танец матыля.

Ах, гэты час, калі прыроду,

Як і сябе, не ўтаймаваць,
І толькі ведаць, што нягоды
Перарасце ў лугах трава.

НА СТАРЫХ МОГІЛКАХ

37

Дубовыя струхлелыя крыжы,
Каснік, аблезлы пад дажджом, —
І думка нібыта нажом:
Вось тут канец жыццёвае мяжы.
Хто тут знайшоў прытулак вечны свой?

Бугры, маўклівыя бугры...
Шасцяць сваволліва вятры,
Штогод шасцяць разухан-асакой.

Ні надпісаў, ні зорак тут няма.
Крыжы.
Прабіўся верасок...
Адна з усіх зямных дарог,
Якая выбірае нас сама.

Далёка шчэ да скону зім і лет.
І цішыня, і ліставей.
Іду і чую за сабой:
Глядзяць крыжы, як продкаў здані, ўслед

ПУШЧА

Вянок санетаў

1

38

Над чыстай пушчай золак малады -
Ледзь выслізнуў з абдымкаў ночы.
З наіўнасцю дзіцячай вочы
Глядзяць на павуціння невады.

У іх заблытаўся туман густы
І учарашні трэск сарочы,
Які камусь бяду прарочыў,
Ды ўратавалі ногі ад бяды.

Ядлоўцу сінія папахі,
Ляснога царства гукі, пахі,
Як свет нязведаны чужой красы.

Цярушаць долу сон яліны, І,
заглушаючы ўсе галасы, Між дрэваў
б'ецца рык ласіны.

2

Між дрэваў б'ецца рык ласіны —
У жылах звера дзіка грае кроў.
На бойку будзе клікаць ён сяброў,
Пакуль шал гону не адхлыне.

Агні вяначальныя рабіны
Запаліць восень пасярод дуброў.
І сотні скінутых карон-рагоў
Ласіхі прымуць, як даніну.

Тады — і ласка, і пяшчота,
 Няўдачніка шаленне ўпотаі,
 Тады суладдзе ў пушчы і спакой.

І сонца гладзіць верхавіны,
 Як маці дзетак цёплаю рукою,
 І ціхенька пяюць галіны...

3

І ціхенька пяюць галіны.
 Хіба нам гэта зразумець — аб чым?
 Матываў роднай пушчы не злічыць,
 Ён свой у кожнае лясіны.

Прыйдзі пад дуб сівы, былінны
 (Няма сякеры, каб такі ссячы!),
 Прысядзь між каранёў і памаўчы:
 Ты перад памяццю Айчыны.

І памяці найпершы твой паклон,
 І думы зноў бяруць цябе ў палон.
 Яны праб'юцца праз стагоддзяў нетр
 І прарастуць, як тыя жалуды...
 Спяваюць дубнякі пад ветрам,
 Нібы не зналі век яны бяды.

4

Нібы не зналі век яны бяды.
 Ды грозна пазірае вежа
 Там, дзе Радзімы нашае ўзмежак
 І дзе чужынцаў зараслі сляды.

Уявіцца: плыве над пушчай дым,
Замест хацін — гар галавешак...
Там, у цянётах дзікіх сцежак,
Яшчэ не згас дух мужнасці святы.

О пушча! Грэла ўсіх сваім крылом:
Спаў селянін са зброяй пад кустом,
А рукі жыта малацілі.

Сцякала ноч з густое барады —
І вочы помстаю свяцілі...
Але былі, былі часы, гады...

5

Але былі, былі часы, гады —
Гісторыку і не прысніцца.
Людскіх пачуццяў навальніцы
Палілі ў гневе вёскі й гарады.

Буяў бур'ян — брат родны лебяды,
Мутнелі чыстыя крыніцы,
І дзень і ноч гулі званіцы
Над наваколлем страшнай нематы.

Ніколі пушчу не мінала
Разбою грозная навала.
І дрэвы курчыліся у агні,

Без змоўку кані галасілі
Над рэшткамі разбітай цішыні,
Зубры дрыжалі як асіны.

Зубры дрыжалі як асіны,
І падалі загнаныя зубры.
Магнаты і іх чэлядзь як звяры
Былі ў такія сумныя хвіліны.

Паласавала пуга спіны
Тарпанаў да пакорнае пары.
Ды прагі волі сілай не скарыць!
Далоў хамут, прэч з каляіны!

Няволя горш уласнай смерці,
З адчаю лопаліся сэрцы
У горда-дзікіх коней на бягу...

Жывіцай светлай баравіны
Выплаквалі на дол сваю тугу,
Шумелі помсліва лясіны.

Шумелі помсліва лясіны,
Спакой згубіўшы і забыўшы страх.
Ля жару партызанскага кастра
Стаялі людзі і хваіны.

Зялёны дом спраўляў радзіны,
І здраднікаў зялёны дом караў.
Скупой слязой аплакваў тут атрад
І беларуса, і грузіна...

І не было пакутлівей мінут,
Калі грымеў над мёртвымі салют.
Прамоў высокіх не казалі.

Журыліся самотныя кусты,
Жывой сцяной камлі стаялі,
Шчыльней змыкаючы свае рады.

8

Шчыльней змыкаючы свае рады,
Шумяць над пушчай крылы птахаў:
Буслы вяслуюць гордым махам —
Здалёк радзіма кліча іх заўжды.

Ляцяць праз войны, злыя халады
Кліны і касякі без страху,
І не збіваецца са шляху
Вясёлы весні гоман чарады.

Да болю родна і шчымліва
У небе бачыць гэта дзіва
І радавацца шчасцю на зямлі.

Цень ад крыла ўпадзе на твары —
І ў памяці ўсплыве той час, калі
Вятры Еўропы пахлі гарам.

9

Вятры Еўропы пахлі гарам,
Дым крэматорыяў наводзіў жах,
І паміж смерцю і жыццём мяжа
Знікала разам з чыстай марай.

Агонь сусветнага пажару
Палеткі збожжавыя чыста жаў
І гнеў у сэрцы кожным нараджаў,
Да помсты клікалі ахвяры.

За родны кут, за жаваранка ў высях
Зямлі маёй героі падняліся
І за сабой народ вялі на' бой.

Грымела рэха між імшараў,
І быў той гром жаданей, чым спакой, —
Карала пушча грознай карай.

10

Карала пушча грознай карай,
Але матуляй ласкавай была.
Ад водсвету зялёнага святла
Святлеюць у нябёсах хмары.

Свае бары, гаі, імшары —
Усю сябе нашчадкам зберагла,
І радуецца росная зямля,
Міргаюць весялей Стажары.

Гуляе ветрык з коскамі бяроз,
Выжарыны аблюбаваў падрост
І вабіць да сябе у гасці.

Адбomкалі трывожныя званы,
Даўно ў зямлі сапрэлі косці
Чужынцаў, што няслі пажар вайны.

11

Чужынцаў, што няслі пажар вайны,
Дарма чакалі з перамогай —
У небыццё вяла дарога
Паўз крэпасць і пушчанскія кляны.

Спаліць імкнуліся мой край лясны,
Памочнікам узяўшы Бога.
І у імя ўсяго святога
Нябоскія грымелі перуны.

Смалой гаілі сосны раны,
Займаліся агнём паляны,
Ды верыў край: цвісці зямной красе.

І вось гарэзна, па-хлапечы
Зялёнаю чупрынай бор трасе,—
Як памяць, пушчу не знявечыць.

12

Як памяць, пушчу не знявечыць
Ні часу, ні агню і ні вадзе.
І хто сказаў, што будзе гэты дзень,
З табой апошні дзень сустрэчы?

Ен будзе для мяне. Ды вечна
Світальным кронам радаваць людзей.
Шумяць падлескі сонечных надзей,
Птушынае гамоніць веча.

Мы не шкадуем сосен векавых,
Бяздумна нішчым шолах баравы,
Не думаючы пра адплату...

У подыху і квецені вясны
Аціхнуў боль, забыты страты.
Шкада, не бачна ў дрэваў сівізны...

Шкада, не бачна ў дрэваў сівізны —
 Прыкметы смутку, крыўды, болю.
 З лісцём і гліцаю на голлі
 Відаць і знак людской віны.

Сякеры ўзмах не спыніць плач жаўны,
 І музыцы пілы тут воля.
 Трывога ядлаўцом заколе,
 Калі над пушчай кружаць груганы.

Лясіны мілыя! Пад сонцам
 Зам жыць з трывогаю бясконца?
 Каб не пасеклі ў злосці карані,

Кладуць галіны нам на плечы,
 Спагады просяць, дабрыні.
 Іх лёс — як наш лёс, чалавечы.

Іх лёс — як наш лёс, чалавечы,
 Няхай не знае ліха і грымот,
 Далёкім будзе сонца паварот
 На іх і мой жыццёвы вечар.

Калі ж, крыў божа, зноўку сеча —
 На бітву грозна ўстане мой народ,
 Раздзеліць лёс з ім — знаю напярод
 Дуб-волат і падлес-малеча.

Адны ў нас неба, кроны, карані.
 Дык паспрабуй жа, вораг, нас крані
 Мы грозныя у светлым гневе!

І хочам толькі, каб гарэў заўжды
Над кожнай хатаю, над дрэвам,
Над чыстай пушчай золак малады.

15

Над чыстай пушчай золак малады,
Між дрэваў б'ецца рык ласіны,
І ціхенька пяюць галіны,
Нібы не зналі век яны бяды.

Але былі, былі часы, гады —
Зубры дрыжалі як асіны,
Шумелі помсліва лясіны,
Шчыльней змыкаючы свае рады.

Вятры Еўропы пахлі гарам,
Карала пушча грознай карай
Чужынцаў, што няслі пажар вайны.

Як памяць, пушчу не знявечыць.
Шкада, не бачна ў дрэваў сівізны —
Іх лёс — як наш лёс, чалавечы.

Літаратурна-художественное издание

ТРАВА ЗВЕРОБОЙ

Стихи

АНТОНОВСКИЙ Николай Дмитриевич

Минск, журнал «Молодость», на белорусском языке

47

Літаратурна-мастацкае выданне

СВЯТАЯННІК

Вершы

АНТАНОЎСКИ Мікалай Дзмітрыевіч

Мінск, часопіс «Маладосць», на беларускай мове

Галоўны рэдактар Г. Далідовіч

Рэдактар К. Камейша

Стыльрэдактар В. Башак

Мастак Н. Салаўёва

Мастацкі рэдактар В. Казлоў

Тэхнічны рэдактар В. Марынчанка

Карэктар Н. Доваль

Падрыхтаваў да рэпрынту Ю. Зялёвіч

Адрас рэдакцыі: 220041, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.

Здадзена ў набор 25.03.93 г.

Падпісана да друку 02.06.93 г.

Фармат 84X108 /32.

Друк афсетны. Гарнітура школьная. Умоўн. фарбаадб. 2,0.

Умоўн. друк. арк. 1,68.

Ул.-выд. арк. 1,65. Тыраж 903 экз. Зак. 288. Цана па падпісцы 6 р.

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». Мінск, праспект

Ф. Скарыны, 79.